

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:	
Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reklamáziók pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

A katolicizmus és a hadsereg Erdélyben.

Midőn az erdélyi püspök ur ő nmlga, az erdélyi róm. kath. egyházmegye Schematismusát a múlt évben közre bocsátotta, egyik éles szemű recensens, (mert ilyen is van: ámbár ritkán:) igen helyesen azon észrevételt tette a Schematismus 174 oldalán álló katonai lélekszám kimutatásához, hogy annak tartalma szerint a róm. katolikus vallású népesség Erdélyben feltűnő nagy létszámot mutat a katonai szolgálatban, ami további felfejtésre volna érdemes.

Hát bizony az a kimutatás *hiteles*; mert a Nagy-Szebenben székelő erdélyi főhadparancsnokság anyakönyveiből van kivéve, (azon megjegyzéssel azonban, hogy a honvédfőparancsnokság hasonló tartalmu kimutatása nincs felhasználva.)

A statisztika bár magában véve *igen realis* téren mozog, mégis abban a szomorú sorsban is részesül, hogy az ujkori liberális-nagyságok, a statisztika nyilvános adataiból legsötétebb konsequentiákat buznak ki, és e tudományval gyarló tervek és érdekeik takargatására visszaélnék.

Ezen liberalizmusi statisztika hibáival itten nincs semmi közünk. A példát sem követjük; nem teszünk a számokon *erőszakot*; de azt már kívánunk szabad, hogy a számokban *rejő*, sőt *nyilvánuló igazságot* senki se vonja kétségbe, annál kevésbbé merje letagadni. Ezt azért kell itten különös nyomatékkal hangsúlyoznunk, mert vannak még Erdélyben is, bizonyos *praedesztinált* és *privilegizált hazafiak*, kik azt, hogy rajtok kívül más is tenne valamit a hazáért, más is hozna annyi és olyan áldozatot, mint ők, más is viselne annyi terhet, mint ők, más is tenne olyan szolgálatot, mint ők: soha semmi szín alatt el nem ismerik, sőt annak még csak lehetőségét is egyenesen megtagadják.

Igy tett ebben az esztendőben, — csak példának okáért mondjuk, — a kolozsvári Protestáns Közlöny, melynek lapjain üres frázisoktól rettenetesen pattogó cikkek jelentek meg a „protestáns hazafiságról“, melylyel szemben más hazafiság, különösen *ultramontán hazafiság* nincsen; és általában, röviden, kurtán és türesán ki is mondja a Protestáns Közlöny, hogy a katolikus ember nem is lehet jó hazafi. Eme nagy önértetre valló nyilatkozat igen szép és dicséretes is volna, ha legalább a *protestánsokra vonatkozó rész* benne igaz volna. De az ily nagy hangú üres hor-

dódöngés, és szélmalom kergetés egyedüli biztos alapja nem egyéb, mint egy nagy, s merész föllentés, mely csak az együgyű gyermekek bolondítására alkalmas. A statisztikai adatok való tényeiben, és ezek kifejezésében, a hiteles számokban, éppen az ellenkezőről győződünk meg; arról tudni illik, hogy az a lenézett ultramontánság (már t. i. a dieső katolikus hit,) még a véderő terén is, még a katonai sorozó bizottságok előtt is, erőteljesen, szép, sőt dús eredménnyel szerepel, míg az a híres protestantizmus, (legyen annak neve lutherizmus, kálvinizmus, unitarizmus, vagy judaizmus,) a katolikus vallású nemzedékkel semmi jóban sem versenyezhet és a katolikus nemzedéket, még a sorozó bizottságok testmértéke szerint sem közelítheti meg.

Ez a tétel természetes igazság; és éppen az 1890 évi országos népszámlálás adataiból is világos. Hogy ezen eredmény, mit a „Közművelődés“ hivatva van fennhangon hirdetni, holmi praedesztinált hazafiaknak, és az olesó hazafisággal monopoliumot üzni kívánó „Közönyöknek“ sehogy sem tetszik, arról mi ultramontanok, nem tehetünk; sőt tudjuk, hogy a statisztika igen-igen katolikus természetű tudomány, melyet üres frázisokkal elaltatni nem lehet; s mely az ő csalhatatlan számaiban kifejezett „kemény dogmáival“ az ürességgel dicsekvő kontár hazafiakat földre veri, nekik csak szomorú, csak leverő eredményeket szül. Mi ezen elszomorító, és leverő eredményeknek okai nem voltunk és nem is leszünk soha. Minap, a leghitelesebb források után, röviden, és világosan említettük ugyan a statisztikai adatok világa mellett Magyarországon észrevett születési, és halálozási viszonyokat, melyek miatt „fogy és pusztul az ekklézsia“, de a felett csak szánakoztunk, és a „Protestáns Közlöny“ publikumának fájdalmat okozni nem akartunk. Most a katonai pálya terén figyeljük meg a katolikus hitnek üdvös eredményét, és pedig egyenesen, és kizárólag az erdélyi viszonyok között, és a hiteles népszámlálási adatok világa mellett.

Ezek szerint kétségtelenül kiderül, hogy az erdélyi római katolikus vallású nép, a legerőteljesebb, legegészségebb, testileg lelkileg legépebb, és éppen ezen sajátosságainál fogva, a sorozó bizottságok előtt is legjobban megüti a mértéket.

Ugyanis, van Erdély XV vármegyéjében, (s az egyházigazgatás Arad, Szatmár, és Szilágy megyékből ide tartozó néhány községben) az 1890-ik évet véve alapul, összesen 289.983

lélek, és ezek közül a cs. és kir. közös hadseregben szolgálja a hazát 3299 ember; ami tényleg azt jelenti, hogy minden 87, azaz nyolcvanhét katolikus lélek közül, egy a véderő szolgálatára teljesen alkalmas, és a zászló alá fel van véve.

Ezután második helyen, de nagy távolságban, következik a szász, lutherista népség 208.087 lélekszámmal, melyből katonai szolgálat alatt van 1809 ember; ami tényleg azt jelenti, hogy csak minden 115 lélek közül kerül ki egy ifju, aki alkalmas a véderő céljaira.

Harmadik helyen, és még nagyobb távolságban áll a kálvinista magyar nép, melynek lélekszáma 327.681 és közös hadseregheli kontingense 1985 ember; azaz: valóságban csak minden 170 kálvinista emberre esik egy besorozott katona.

Tehát két akkora kálvinista magyar anyag kell a véderő előtt egy hazafüni köteleesség teljesíthetésére, mint a katolikus vallásu magyar népnél. Ehez ugy hiszszük, nem kell kommentár.

Azonban, hogy a katolikus vallás nemesítő, edző, és hadicélokra is jelesen képző erővel, és hivatással bír, azt a szegénységgel küzdő erdélyi oláh becsületes népség szemlélete is napnál világosabban kimutatja. Az oláh nép ugyanis, régi idők óta, eléggé egyforma vallási és társadalmi viszonyokban élt. Alig kétszáz éve, hogy ennek az oláh népességnek egy tetemes része, elhagyván a Schisma üdvtelen, és helytelen állását, a római katol. egyházzal egyesült; és ezen kétszáz év már tetemes különbséget alapított a görög katolikus, és görögkeleti oláh népség között a katolikus hitvallásnak el nem tagadható előnyére. Van ugyanis az Erdélyi Egyházmegye területén 646.707 görögkatolikus lélek, s ezek közül a közös hadseregben fegyver alatt szolgál 3051 ember; tehát minden 211 emberre jut egy katona.

Evvel szemben a schismatikus oláhság törzsszáma nagyobb és viszonyzáma (nem kisebb, amint kellene lennie, de ellenkezőleg) tetemesen nagyobb. Van ugyanis nálunk 719.887 schismatikus oláh, és ezek között fegyverre alkalmas csak 2814 ember; azaz csak minden 256 ember után jut egy ember a véderőnek.

És most jön a statisztikai igazságoknak az *unitárius magyar népet* kiábrándító java. Mert ugyanis unitárius ember csaknem két annyi van Erdélyben, mint zsidó. De a zsidó elem ötszörösen jobb eredményt tud felmutatni, mint a zsidózó unitarizmus, mely megöli a lelket, és elsenyveszti a testet. Ugyanis zsidó van Erdélyben 39.939; ezekből a hadseregben szolgál 86 ember; tehát minden 464 zsidóra esik egy katona. És unitarius (megjegyzem, hogy mind tiszta magyar nép faj, legnagyobb része, a különben életre való székely faj;) van összesen 58.864 lélek; és ezek között a közös hadseregben szolgál 23, irva huszonhárom ember. Tehát csak minden 2550 lélekre jut egy katona.

Ehez sem kell kommentár! S azok az „urak“, mint például az öreg Brassai S., Jakab Elek, az akadémikus, és mások, kik arról dictióznak, arról írnak, és ábrándoznak, hogy az unitarizmus „a jövőnek vallása“: ugyancsak felemelhetik szemöldökeiket, ha az unitárius nép ezen véderőre termett sajátságairól értesülnek! Vagy talán ugy vélik, a jövőendő vallásának nem lesz szüksége katonára?!

Éz nagy tévedés volna; melyet egyéb iránt czáfoljon

meg I-ső Ferencz József, nem ő felsége, de a kolozsvári unitárius „püspök.“

NB. A katonák vallás szerinti számarányára vonatkozó adatokat a cs. és k. 12 hadtest anyakönyvvezetőitől szerezte be az egyházmegyei Névtár szerkesztője; ennéltozva azok helyességét illetőleg a cikk írója felelősséget nem vállalhat.

Anéptanítóról a néptanítóknak.*

Midőn arra vállalkozom, hogy néptanítóink e becses lapjában, tanító létemre a tanítóról beszéljek: vakmerőség, vagy mondjuk: merő vakság volna azt állítanom, hogy ama szük tére, mely rendelkezésemre bocsátható, akár csak nagy vonásokban álló vázlatban is rámutassak mindarra, amit tudósok meg tudósok, hivatottak és hivatlanok vagy éppen hivalkodók a tanítóról eddigelé könyvtárszámra összeírtak. Szives olvasóm megnyugtatósára sietek tehát tételeim határainak közelebbi megjelölésével, kijelentvén, hogy ez alkalommal a tanítóról, mint a *népiskola legfőbb szemléltető tényezőjéről* akarok szólni.

Mielőtt az életiskolába kilépnénk, majdnem mindannyian három nevelőintézet hatásának vagyunk egy és ugyanazon időben kitéve. E nevelőintézetek egyike a család, másika a társadalom, harmadika az iskola. Aldott egy dolog volna, ha az említett nevelőintézetek mindenike teljesen megbízható módon és irányban gyakorolhatná a maga nevelő hatását gyermekeinkre. Gyermekeink jövője iránt mindnyájunkat teljesen megnyugtatta az a körülmény, ha amaz egyszerű ható három nevelőintézet között szoros, és gyermekeink értelmi, kedélyi és vallásérkölesi fejlődését szakadatlanul tervszerű figyelemben részesítő szövetkezést lehetne létesíteni és fenntartani. De lehet-e ilyen szövetkezésre csak gondolnunk is?

A vagyonosabb, a szellemileg emelkedettebb társadalmi osztályok e tekintetben még kedvezőbb viszonyok között vannak. Ezeknek gyermekei előtt az iskoláknak egész sorozata áll nyitva: az elemi iskola után a középiskolába lépnek, annak védőszárnyai alatt érnek meg a felső tanintézetek, ezekben pedig az életiskolára. De a nép gyermekeinek, vagyis: a nemzetest nagyrésze ifju sarjadjának kezdő, közép és befejező iskolája a népiskola a maga hat évfolyamos — kedvező esetben még talán pár ismétlő éves nevelő és oktató hatásával. Es ezen — aránylag nagyon rövid — idő alatt s a népiskola rendelkezésére állható szegényes fogyatékos eszközök alkalmazásával kell előkészíteni a nép gyermekeit — a legtöbb esetben egyes személyeknek egész tömegét — az életiskolára, kell megvetni gyermekeinknél az alapot a miénket fölvaltandó kornak családi, társadalmi, egyházi életéhez. Valóban óriási teendő az, mely e tekintetben a népiskolára mindenha várt és főleg korunkban várokozik.

A híres XIV. Lajos vette volt magának a jogot ahhoz, hogy így nyilatkozzék: „*az állam én vagyok.*“ A tanítóra, kivált a néptanítóra, legkivált a mai kor néptanítójára, egy-

* Jelen dolgozat eredetileg két felolvasás volt az udvarhelyi kerülethez tartozó róm. kath. néptanítók közgyűlésein. Szives hallgatóim a „*Verba volant . . . ismeretes elvöből kiindulva nyilvánították előtem hírlapi közlésre vonatkozó megtisztelő ohajtásukat. Készséggel bocsátom dolgozatomat e célból a m. t. szerkesztőség rendelkezésére.*“

felől a néptanodának nevelőintézeti állása, másfelől az az ellenállhatlan erő, melylyel a természet a testileg és szellemileg végtelentül gyenge gyermeket űzi, hajtja, hogy a szédítő magasságban fölötte álló tanítóhoz ragaszkodjék; végtül azok az elméleti ösmeretek és gyakorlati készségek, melyekkel fölruházva a mai kor néptanítója a népiskolába kiszáll (legalább óhajtjuk, így fölruházva szálljon ki) ime ezek a körülmények rubázzák a mai kor néptanítójára azt a hatalmat és méltóságot, melyeknek alapján ő is azt mondhatja magáról, hogy: „*a népiskola én vagyok*“. De a méltóság, a hatalom ha valahol és valaha kötelezett: itt ugyan valóban kötelez. Mert ha a tanító az iskola: kétségtelen, hogy annak az óriási földadtnak, melyet imént a népiskolára nehezadni láttunk, annak a teljesítését voltaképen a néptanítótól várjuk.

Jártassuk meg csak elménket eme kérdés fölött, hogy: családuak, államnak, egyháznak — ha boldogulni akar — minő tagokra van szüksége? A szemle azt mondja, hogy az emberi társulás ama három formájában egyaránt szükség van: *munkás, pontos, rend, tisztaság, igazság, hivatásszerető, másokkal összeférni tudó, szakértő, ügyes, józan, takarékos, háza és emberszerető, tiszta erkölcsű, igaz vallásosságától busgó* tagokra. S ha ezzel a nem is valami követelő vonásokban megalkotott eszménnyel szembeállítjuk a való életben lépten nyomon található tényleges viszonyokat, azonnal föltárul előttünk idevonatkozólag észlelhető óriási munkaköre.

A munka a szegénynek töképez, a gazdagnak tisztesség, az unatkozónak szórakozás, a bánkodónak vigasztalás a gyengének testedzés, az erősnek egészség. Ugyde növénydeink jelentékeny része a családban és társadalomban — szóval: iskolán kívül álló körökben nem naponkint hallja-e a panaszt a munka terhes volta, a munkás életnek, a munkás sorsának sanyarusága ellen; nem naponta hallja-e bámulattal, irigykedéssel emlegetve azoknak nevét, sorsát, kik munkánélkül, kényelemben élnek; kiknek nem kell évek során át, legjobb erők teljes megfeszítésével éjet nappá tenni (még akkor sem tudhatván biztosan, hogy észreveszik, helyzetén segítenek), hanem teljesen elég az összeköttetésnek, a befolyásnak oly gondosan ápolt, mint amilyen gondosan rejtegetett valamely rugóját mozgásba hozni, hogy azonnal meginduljon az áradat és hátára kapván az illetőt, beálljon sorsának jobbrafordulása és az oly sokaknak annyi álmatlan éjszakát okozó anyagi jobblét, társadalmi emelkedés. Es már kérdem: hol szokják, hol szeressék meg az ilyen körülmények közül népiskoláinkba került növendékek a munkát, a rendszeres foglalkozást, hol legyen módjukban az ilyeneknek, hogy önmagáért szeressék meg a munkát? Hol, ha nem a népiskolában? Es ki álljon elibök a munkaszeretet megtestesült szemléltetője gyanánt, ha nem mi, néptanítók?

A munkának, hogy sikere, a mindenoldalú üdvös hatása meg legyen: időhöz, alkalomhoz, szükséghez, röviden: meghatározott körülményekhez kötöttnak kell lennie. Minden munkában és munkával valamely célra kell kitérni, és míg ezt a kitérészt célt el nem értük: addig az illető munkával csak szünetelünk, de azt elhagynunk semmiesetre sem szabad. Az olyan munkát, melyet most elévesztünk — mert nekünk éppen úgy jön, majd leteszünk, mert nekünk ismét úgy jön, vagy folytatunk addig, és úgy, ameddig és ahogy

éppen úgy jön: hát az ilyen munkát akár elé se vegyük. Nincsen annak a világon semmi látszatja. Az csak anyag- és időpazarlás és önáltatás. Szóval a munkának a velejét, a lelkét úgy hívják, hogy *rend, pontosság*. — Ha tanév folyamán az órákői pihenő perceket jól kiunyújtjuk; ha a szorgalomidőből eltúl és hátul is egy-egy darabot szorgalmasan elcsippentünk; ha a délelőtti és délutáni első órán is megtartjuk (már t. i. magunknak) az u. n. *akadémiai negyedet*; ha a tananyagot egyik féléről, vagy éppen évről a másikra szokásunk átvinni (erésben Pató Pál urammal tartván); ha időközben gyakran akadnak fontosabb teendőink, mint a növendékekkel való óra tervszerű rendszeres foglalkozás: akkor természetesen, nem igen szolgáltathat a népiskola alkalmat arra, hogy a nép gyermekeiben a pontosság- és rendszeret kifejlődjék, megérelődjék. De, ha mint tanítók, a megtestesült rend és pontosság szemléltetői gyanánt állunk ott mindig növendékeink előtt: akkor lehetetlen, hogy eme társadalmi és családi erény a kezeinkre bízott iju nemzedéknek is második természetévé ne fejlődjék.

Rend- és *tisztaság-szeretet*: két egytestvér. Ahol rend nincs, ott a tisztaság is elmarad. Tisztaság nélkül a rend sem képzeltető. Nem is szólván a tisztaságnak egészségügyi oly sokszor hangsúlyozott és nagyobbára már hatóságilag is kitérített jelentőségéről: annak különösen erkölcsi fontossága megszívelendő. A külső szenny, melyet magunkon megtűrünk, úgy tesz velünk, mint a maró savany a rubánkkal, meg a bőrünkkel: berágódik, befurakodik a ruhán, a bőrön, az izmozaton, a csontokon át egészen a velők megoszlásáig, a szívünk, a lelkünk közepéig és lesz belőle ott erkölcsi fölt és szenny és piszkó: lesz belőle bűn. Hol vagy, néptanító barátom, hogy ezt a maró folyadékot a te mindentlátó szemed észrevegye jókor! jókor, még mielőtt központra irányuló egyenes útját megkezdhetné volna; még amíg neutralizálható a közvetlen közelben éppen úgy, mint ama távolban, meddig szemed sas tekintete és hangodnak lélekbeható rezgése elér?

Az ösmeretes három világegyetem, t. i. a szép, jó és igaz közül ez utóbbi az, mely azonkívül, hogy vizsgálódó értelmünknek irányt, hívő lelkünknek végmegállapodást jelöl: egyedül elfogadott általános és biztos alapját képezi minden társadalmi szervezetnek, a legszűkebb körtől a legszélesebb kiterjedésűig. Hogy az emberi társulás céljai egyáltalán megközelíthetők, jelentékeny részben megvalósíthatók; hogy a társulás által lehetővé vált érintkezés nem szakadatlan harcra mindenkinek mindenki ellen: ezt legkivált annak a köztünk forgalomban levő készpénznek köszönhetjük, melynek neve: *igazság*. Képzeltük csak magunkat abba a helyzetbe (néhány embernek talán nem is kerül valami nagy fejtörésbe), hogy ez a közforgalomban levő pénz egyszerre csak felmondaná a szolgálatot s egy szép reggelen csak arra ébrednénk föl, hogy egyetlen embertársunknak is semmi nyilatkozatát, szavát, ígérését, tettét nem vehetni annak, aminek mondván, téve van, hanem hosszas fáradsággal egész rendszeres furfanggal kell kisütni, hogy a kérdéses szavakból, tettekből mit és mennyiben kell annak venni, aminek hallszik, látszik s aztán mit és mennyiben egyébnek és minnek. Ilyen körülmények között csak néhány nap alatt valószínűsége pokollá változnék minden társadalmi együttlétezés. Az igazsághamisítók éppen annyira ellenségei a társadalm

biztos együttélésnek, mint a pénzhamisítók. — A jó Isten az embert társadalmi együttélésre rendelte, és mintha különösen gondoskodott volna arról, hogy a gyermek — mondhatni már az anyai emlőről élénk igazságérzettel szakadjon le. Hogy különösen napjainkban nem mindenik kerül ilyenekkel a népiskolába: az tény. Hogy e bajnak okát legtöbbszörre és legnagyobb mértékben nem a gyermekben, hanem környezetben kell keresni: az is tény. De végre az is tény, hogy a gyermekeknek éber, erős igazságérzettel, öntudatos igazság-szeretettel kell a népiskolából az életbe kikerülnie.

És most ismét csak nekünk néptanítóknak kell folyvást a növendékek előtt állanunk; előttük, hogy szavainkon, tetteinken, intézkedéseinken a megtestesült igazságot folyton-folyvást szemlélhessék. Pedig nem csekély számú és minőségű kísértésnek vagyunk kitéve mi tautók is e tekintetben s nem is annyira a szülők vagy általában a gyermek környezete mint éppen közvetlenül a gyermekek részéről. Egyiknek arca, modora, magaviselete, szóval: egész egyénisége kiállhatatlan; másiké ellenállhatatlanul behizelgő. Tessék itt aztán részrehajlatlanul igazságosnak lenni! De csak erős akarat, erős önfegyelmzés, és mindjárt megy.

Ismertem egy becsületes plehesmestert. Ki nem állhatta ő a tölesér, vízfordó, merítő, ivó, öntöző és másféle kannák készítését, szóval: a maga tisztességes mesterségét. Ellenben mondhatni — rajongott az illem- és táncztanításért. Nem is volt addig nyugta, amíg névjegyeket nem nyomtatott, melyeken ékes calligraphicus betűkkel ott diszlett, hogy: „N. N. illemtanár.“ Egy másik ismerősöm, mint műszabó nyitott tüzetet, de semmit sem ünt annyira, mint a szabászatot, a tü meg a ezérna forgatását. Utóbbi 8–10 év óta mint kőműves szerzi nyári kenyerét. A pályaváltoztatásnak azonban meg van nemesak a komikus, hanem a mélyebben jellemző oldala is. Részemről hajlandó vagyok élni a gyönyörrel, hogy aki valamely rendes előkészület után elért pályát nem szeret, arra ráún: az tulajdonképpen a munkától óhajtana valamely tisztességes firma alatt megugrani. Mig ellenben egészen képzelhetetlenek hiszem és vallom azt, hogyha valamely munka, foglalkozásnembe magunkat beledolgoztuk, hogy a foglalkozást meg ne szeressük. És természetes is, hogy becsé legyen előttünk ama vagyonnak, melybe legdrágább kincsünknek, munkás szellemünknek egy része vagy on elhelyezve. Másfelől azonban nagyobb elemi csapás sem látogathat meg valakit, mint a hivatásával, életfoglalkozásával való elégedetlenség. Az ilyen életviszonyból lesz aztán az elzülött existenciáknak, a társadalmi zavarokra számító elemeknek dusan hajtó melegágya. Ilyen tagokra pedig a kommunizmus, nihilizmus, a Ravacholok, Caserio, Bekuninok stb. virágzásnak indult századában magyar társadalmunk egyetlen rétegének, egyetlen körének sincs semmi legkisebb szüksége. Egyetlen hivatáskörnél sem fonják kolbászból a kertet. A földműves irigyli a pennásemler sorsát: kasza, kapakertlőnek szokta őt nevezni, maga meg, ha annyi módja van, középiskolába és bugyogóba bujtatja a fiát, hogy legyen belőle . . . legalább is egy Sanyaró Vendel. Ha megnyugtatósodra szolgál kedves földműves atyámfia, hát megsughatom egész bizalmasan, hogy rozsdá, jégverés, philloxera, egyenes és nem egyenes, 5%-kos iskolai, sok és mind több-több százalékos községi pót, jövedelem, fegyver, utadó s más hasonló elemi csapás nemesak téged ér, hanem igen biz' az minket

literatusokat is, csak hogy másféle címek alatt. Ott vannak péld. a társadalmi állás örült módra fokozódó követelése; ott vannak a neveltetés költségei, melyeket a viszonyok mind magasabbra liezítálnak, ott van a minden oldalról szaporodó munka, mely miatt a szükséges kényelemről is megfelelő módon kell gondoskodni, különben idő előtt elesigázza dőlünk ki a hámból. De minek részletezzek, mikor általában is kimondhatom, hogy: tőlünk függ, hogy életfoglalkozásunkat magunkra és a mieinkre nézve türelhetővé, kellemessé vagy éppen a boldogság tanyájává tegyük. Különösen ránk, népnevelőkre, kétszeresen nehezül a kötelezettség, hogy a hivatászeretetet gyakorlati megvalósításában mutassuk be népiskolai növendékeinknek, mivel így rajtunk lesz módjukban szemlélni, hogy milyenek igekezesnek lenni majd, midőn az életbe kikerülnek.

Az eddig érintett társadalmi erények csak parányi részét képezik annak a védő is támadó fegyverzetnek melyet folyvást készletben és rendben kell tartanunk ha az életköz-delemben a sikert a magunk s a reánk bizottak vagy bizandók számára biztosítani akarjuk.

Van egy kiváló fontosságú társadalmi erény, a melylyel úgy vagyunk, mint a jó egészséggel. Mig megvan: észre sem vesszük; egy vagy más részben jelentkező hiánya azonban rögtön megragadja figyelmünket és hatása alatt kezdjük magunkat kellemetlenül érezni. Ez erény ősmertetése közben magam sem követhetem a nálunk — elemi oktatással foglalkozóknál — otthonos és a lehetőségig első helyen alkalmazandó módszert, t. i. a synthetikust, hanem ebből az analitikushoz kell folyamodnom. Vannak u. n. *összeférhetlen* emberek. Ime az előbb jelzett társadalmi erény a maga negatív alakjában kifejezve. És az összeférhetlenség oka az érintkezőknek vagy az egyikében, vagy a másikában, vagy minettejében keresendő, még pedig: a szerénység, az igénytelenség, a szeretetteljes, megnyerő bánásmód a türelem hiányában. Ime az analitikus módszer rudimentumai a megősmertetés körül. És most — ha úgy tetszik — kezdjünk a synthesis alkalmazásához!

Vannak emberek — még a fiatalok között is jeles számmal találhatók — kik nem érzik jól magukat olyan körben, hol nem ők képezik a figyelem központját. Valóságos kisebbités rájuk nézve, ha valami elismerni, — dicsérni — vagy éppen magasztalni való (különösen az ő jelenléttükben) más emberfián is található. A kedélyükben ilyenkor támadt egyeneslybeli zavart legfőlebb úgy enyésztetetni el, ha a magasztalásból nekik is kijut az illetmény és pedig *mindjárt*. Tudják ők, vagy legalább is hallották, hogy „*propria laus sordet*“, hanem azért a kedves „én“-nek csillogó oldalait minddegyre megvillantják. Persze van eszük hozzá — már t. i. a tapintatosabbjának — hogy ezt a fogást a tréfa vagy a kényeszerőség lepleben láttassák. Vannak még mások, akik rendkívül féltékenyek a tekintélyükre. Valóságos üldözési mániában szenved . . . a tekintélyük. Ha az időből kifutná, kedvem volna megörökíteni az emléket ama nevezetes tauférfinak, kinek az volt a szokása, hogy a körzöt, meg a vonalzóat a hetes növendékekkel — drei Schritt vom Leib — hordassa maga után . . . tekintélyének nagyobb voltáért. A barnadiknak otthon az úrházánál meglehetősen szükösen jár ki a mindennapi, hanem azért idegen helyen adni kell, mintha szarvasgomba pástétomhoz, rajnai, francia meg spa-

nyol borokhoz volnánk szokva. A negyedikre vonatkozólag azt tanácslom, hogy kocsikra, asztal mellett, hangversenyben övé legyen az Ehrenplatz, mert különben ki nem állod a panaszt, hogy milyen kényelmetlen az ülés, minő izetlen a leves, mennyire nincsenek kellően disponálva az ének- vagy a zeneművészek. Az ötödik a maga hibái, fogyatkozásai, meg a mások erényei, kitünő tulajdonai felé a távcsőnek az okulárját, az ellenkező tulajdonok felé pedig ugyanannak a tárgylencsét fordítja. A hatodik olyan rendkívül finomféle természetű, hogy míg más a zajban is tud dolgozni: őt a légy dongása is zavarja, míg másnak az ideg, izom csontrendszere, szóval: egész testi szervezete a durva, kitartó munkára van berendezve: az ő szervezete a kevés, a változatos, a könnyű, a pihenéssel, szórakozással, tüdülésekkel megszokódott finomabb munkára van alkotva, szóval ő olyan légies, hogy . . . no; míg másnak hivatása az, hogy küszködjék, nélkülözzen, hogy gyakorolja magát a lemondásban, az önmegtagadásban: az övé az, hogy kényelemben, bőségben éljen, hogy törekvései, vágyai, reményei — kerüljön a mibe kerül, de — valósuljanak stb. stb. stb. . . . De minek folytassam tovább ezt az ácsoló munkát a jellemrajzolás terén! Már ennyiből is untig kiderül, hogy az ilyen (egészen a tulságig kifejtett „én“-ü) egyénekkal egy községben lenni, egy intézetnél, hivatalnál működni, vagy éppen egy családot alkotni, szóval: a velük való érintkezésnek gyakorban talán éppen naponta, esetleg: szakadatlanul kitéve lenni, hogy székelyül kimondjam: valóságos *égedelem* és főleg akkor, ha a szerénység, igénytelenség magunknak sem valami erős oldalunk.

Hogy az égedelem ez állapotából szabadulni legfőbb vágyunk: az csak természetes. A vágy megvalósulását azonban a viszonyok kényszerítése akárbányszor gátolja, az erős kötelességérzet, vagy magasabb érdekek számbavétele éppen lehetetlenné teszi. Ilyenkor nincs más mód, mint hogy orvosszerekről gondoskodjanak. Mindjárt kéznél is van egy. Poéták úgy nevezik, hogy birkák (meg egyebek) erénye; a német közmondás rózsatermelő erőt tulajdonít neki, mi székelyek *türőmfűnek* hívjuk; részünkről csak nevezzük a maga közöségének nevével *türelemnek*.

Mint a többi erényben, úgy a türi tudás erényében is csak lassanként erősödbetni; mint a *virtus* mezéjén általában, úgy itt is csak fokozatos, szakadatlan gyakorlat útján fejlődik a *puer* meg az *adolescens* adultus *virr*. Cseppet sem is csodálkozhatni rajta, ha a gyermeknek és ifjunak a képzelő ereje, a szeme, szája, keze gyorsabban jár, mint a meggondolása; ha gyorsabban lobban haragra, midőn nem szeretem dolgok vagy személyek kerülnek elébe és hamarabb teszi meg a nemetszestről tanuskodó nyilatkozatot, sem mint megfontolná, hogy mi lehet a további felelet az elsiertett nyilatkozatra. Igen természetes tehát, hogy a gyermek- és fiatalokban sokkal gyakoribbak a pörpatvarok, zenebonák, összetűzések, a tűznek olajjal oltása, a bajosan türihető helyzetnek türihetlenné válása, mint a későbbi korban. De másfelől az is természetes, hogy minél korábban kezdünk valamely munkához, annál korábban leszünk képesek abban derekas eredmények telmutatására, és minél tovább várunk a hadmenettel valamely elbatalmasodó baj ellen, annál több időt és alkalmat engedünk neki az elbatalmasodásra, annál inkább engedttük kisiklani kezünkől az elébb talán könnyű,

vagy éppen biztos győzelmet. Ami különösen a türelem erényében való gyarapodást illeti, annak megkezdését már az iskolaköteles kor legelején sem lehet korállani, kivált ezekben a mi okvetetlenkedésre hajló, ezekben a mi ideges, elhajszolt századvégi napjainkban. Annyi belátása a legkisebb gyermeknek is van, hogy megadja magát sorsának, mely felől, néhány kellemetlen kísérlet után, azt a meggyőződést szerezte, hogy biz' azon úgy sem lehet változtatni s aztán, hogy egyéb és kellemesebb időtöltése is csak akad az ember fiának, mint az, hogy feneketlen bordót rostával töltögessen. Legkivált pedig ha látja a gyermek azt, hogy az adott viszonyok kényszerítésének a felnöttek és ezek között az általa leginkább tisztelt felnőt — a tanító, — is szintúgy meghódol, mintha hozzá hasonló erőtelem kiskoru teremést volna, ha látja a gyermek, hogy tanítóját sem dolgok, sem személyek kellemetlen hatása nem képes sodrától kibozni, a rendes kerékvágásból eltéríteni, kitűzött céljából elütni erős ösztönzés támad benne ez által arra, hogy a szemmel látható, a vele naponta érintkező eszményhez ez oldalról is közeledjék. — Az emberek utoljára is olyanok, amilyenek. Őket, az emberi társadalmat egy csapásra olyanokká tenni, amilyeneknek tenni ohajtanók: gondolatnak is képtelenség De az emberi fogyatkozások, félszepségek, hibák ezerféle ellenséges hullámvetési között a szerénység, igénytelenség türelem bárkáján elég biztosan evezhetni és a gondviselő Isten által számunkra kijelölt talpalattnyi heiyen kiköthetni. És minek kikötni? Hát azért, mert a jó Isten úgy akarta, hogy mi e földi életben megjelenünk s az itt reánk váró kötelességeket teljesítsük. E kötelességek pedig röviden kifejezve, életbiztosítási kötelezettségek. Két életünk van biztosítani való: a jelen és jövő életünk. És mindkettő a magunk számára is, meg a reánk bizottak vagy bizandók számára is.

Biztosító intézet a földi élet számára napjainkban — a bank, — a részvénytársaságok virágzó korában annyi van, hogy nincs mit csodálkozni, kedves olvasóm, ha a jelen perczben magam is foglalkozom azzal a gondolattal, hogy egy egészen új életbiztosító részvénytársaság prospektusát terjeszszem kegyes színed elébe. Annyit előre is mondok, hogy a vezérigazgatóságra nem pályázom. Maradok egyszerű részvényesnek. Akinek egy kevés megtakarított tőkéje: azt azért befogadjuk ugyan a társaságba, de a dolog természete hozza magával, hogy a magamforma vagyontalan tanítóféle emberek buzgólkodása mellett ennek a mi életre való és életre méltó néptünknek a gondjainkra bizott — illetőleg bizandó — nemzedékéből szándékom a részvényesek legnagyobbszázalékát toborzani. A részvények a már említettek kivül a következő és mindjárt részletezendő czimletek alatt lennének társaságunknál letétbe helyezendők.

Az egyik részvény czimlete: *szakértelem és ügyesség*. A mely embertársunk olyan kedvező körülmények között van, hogy a költő szerint „*heverőben*“ kapja a maga évi 2--3 vagy több ezer forintnyi tiszta jövedelmét; azt nincs minek gyötörjék az éléhetés gondjai. De nekünk — az emberiség 99 egész és 99 század százalékának, kik kezünk és esztünk után élünk — nekünk, — mint a közmondás tartja, *az után kell látnunk, amiből élünk*. És hála azoknak, akikre neveltetésünk bizva volt, ha van hogy *mi* után látunk. De hát a kinek nincs, hát aki hiába lát után, mert

annak a munkának, amit a piacra visz, egy vagy más okból, rövidebb vagy hosszabb ideig nincsen *kelete*. Vagy bátha igen nagy a *kindlat*: quid tunc? Ekkor, kedves *kereső* társam, bölcsen tudod te azt, hogy a legjámorabb, hogy még a kényszer-piacra szorított fogyasztó is ahhoz a sátorhoz, üzlethez, raktárhoz fordul legszívesebben, a melyekben ugyanazon összegért a legjobb, legcsinosabb minőségű portékát találja. No tebát, szükséges ezért a mai konkurrencziás világban, hogy a mi iparkodásunk czikkét a lehető legnagyobb hozzáértéssel, csinnal állítsuk elő és úgy vigyük piacra, hogy annak a fogyasztónak, aki azt meglátja, se éjjele, se nappala ne legyen addig, amig azt meg nem vette. Ime ilyenforma a jelentősége a mi társaságunk számára jövedelmezendő és elébb említett czimlettü egyik részvénynek.

A másik czimletet úgy hívják hogy: *józanág, takarékoság*. A jelen czimlet alatt látható részvény bivatása az, hogy biztosítékot nyújtson részünkre, mint munkások részére ama nem várt esetben, ha az elébb jelzett czimlet a tőle várt %-ot kijövedelmezni sehog sem akarná. Szolgálna tehát baleset elleni biztosításra. Az ilyen baleset, mely bár-mikor beállhat és több okból beállhat és előre nem tudni, hogy meddig tarthat: a hosszabb-rövidebb idejű munkaszünet vagyis a kereső képesség megakadása. Ez új czimletek már magukban ajánlatosak. Aki bolonddal költekezik, az a Croesus és Darius egyesített kincsét is elverheti; a józanágot pedig — legalább józan állapotában — még a legkönnyelműbb könnyenélő is jobbnak tartja, mint ellenkezőjét, mert az ilyen állapotban (már t. i. a józanban) szervezetünk nem kívánja oly igen a savanyut, nem vagyunk kitéve az ét- és itvány-hiány kellemetlenségének. Aztán meg dolgozni is inkább tudunk — legalább a gyomrunkkal. És ha a józanág, takarékoság már magukban is ajánlatosok, menyivel inkább azok lehetnek olyankor, midőn az ajánló levelet mellettük olyan kérlelhetetlen tekintélyű uraság írta, mint az akit úgy hívunk, hogy: *elodázhatlan kényszerűség*. Aztán nemcsak az ivásban lehet józankodni, nemcsak az evésben lehet mértékleteskedni, nemcsak a pénzben, vagyonban lehet takarékoskodni, hanem sok egyében is. — Ime röviden jelezve az okok, melyek a czimletet megszívelendővé teszik.

A szegény munkást minden szakértelme, józanága, takarékoskodása mellett is érheti országos krach, nagyobb foku bizonyos területen átalánossá való csapás. E nem várható, de bekövetkezhetlennek sem mondható esetre hozom javaslatba a harmadik részvényt a következő czimlettel: *haza- és emberszeretet*.

Mit is mond e részvény czimletre a himnus írója? „A nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely!” A kétszerkettő pedig azt mondja, hogy: „Ha a baza elveszett, minden elveszett.” A hazaszeretet speciális magyar és székely virtus. Ha ez és ilyen nem lenne: e hazában bizonyára nem értünk volna oly közel a második ezerévhez. Es még a másodikat s a következőket is itt akarjuk és itt is fogjuk tölteni. Ugyebár kedves olvasóm! Ugy fizessük, fizethessük be tehát a jelzett részvényeket, hogy azok a kitzűött célra is biztosan jövedelmezzenek.

A költő azt mondja: „Hazánk bokréta az Isten kalapján.” Ez a hasonlat egy kissé Tóth Kálmán vagy Vas Gereben szintű ugyan, de magam is azt mondom, hogy ez a mi hazánk a legszebb, legáldottabb, szóval, a hazák mindenféle jó

tulajdonságainak a superlativusán álló ország. Ez az én komoly, igaz meggyőződése, de nem onnan eredve, mintha sok tekintetben különb országokat nem láttam, olyanokról nem hallottam volna, hanem onnan, hogy ez a *mienk*. Az ilyen alapon származó eleven érzet képesíti honszerelmünket arra, hogy az az általános emberszeretet melegétől legyen áthatva; ez őv meg az álpatriotismustól, mely távol attól, hogy a közös édes anya emlőin táplálkozó népeket együvé édesgetné, együvé melengetné: támaszt a nemzet kebelében olyan chaotikus kedélyállapotokat, melyekből a világ bármely más népe kevesebb kárral lábálhat ki, mint a magyar.

Prózában és versben szebbnél szebben hányan zengették el a baza- és emberszeretet üdvös voltát. Képzeld is kedves olvasóm, mintha ezek közül a legkiválóbbakat előtted újból megcsendítettem volna. Magam tehát nem akarok e téren versenyre kelni. Nem tehetem azonban, hogy részvényemnek egy jeles oldalát kiemeletlenül hagyjam. Ugyanis az élet küzdelmeiben sokkal inkább leverve érezzük magunkat akkor, midőn csak egymagunkra, vagy legfőlebb csak néhányadmagunkkal állunk. De midőn általános, nemzeti a csapás a magunk veszteségét van kiéhez basonlitanunk, s a nagy egészével szemben az egyéné, a parányi — bármint sajogjon is a kebel — mérsékeltnek, elhordozhatónak fog feltűnni és pedig annyival inkább, minél érzékenyebb ama hálózat, mely az egyént, mint szerves részt, a nemzettest és az emberiség egyetemével összeidegzi. Ezért mondogatták eleink az én fiatal koromban: „Solatium miseris sucios habuisse malorum.” Ezek alapján tehát az utóbb nevezett czimletet is mindnyájunk érdeklődésébe melegen ajánlom.

És ezzel a mi speciális életbiztosító intézetünk megállapítottnak volna nevezhető. Azonban, ha már ennyire haladtunk, fogjunk hozzá, kedves olvasóm és alkossuk meg azt a részvénytársaságot is, mely a mi második életünket biztosítja. A szükséges részvényezimletek száma itt kevés ugyan, de a részvények maguk annál fontosabbak.

Első sorban a következő czimletet ajánlom: *tiszta erkölcs*. Már a jó öreg Berzsenyi megmondta, hogy: „Minden országnak támasza, talpköve a tiszta erkölcs.” — Ez a mi jelen életünk előkészítő osztály a jövő élet nagy, közép- vagy felső iskolájához. Minél lelkiösmeretesebb az előkészület: annál könnyebb a fölvételi vizsgálat, annál biztosabb, megnyugtatóbb az átlépés ama felsőbb nevelőintézetbe. — Nincs puhább párna, mint a jó lelkiösmeret, ilyeuformán szól egy német közmondás. — Az erkölcsiségnek ama bukfeneczei ama salto *mortalei*, melyekkel a napilapok hasábjai telvék: nem izgatnák annyit az ilyen olvasmányokat élvezi inyen-czekeket, nem undorítanák annyit a nemesebb táplálék után sovárgó szellemi gyomrot, ha korunkban a közerkölcsiség általában szilárdabb alapokban nyugodnék Fájdalom! nagyobb részünk nem azért tartózkodik az erkölcsileg tilalmas dolgoktól, mert azoknak elkövetése minket önmagunk előtt kénytet pirulni, hanem azért, mert féltő, hogy kellemetlenség, baj következhetik belőle. Pedig, ha az élet csapásai nyakunkba szakadnak, mivel és erkölcsös emberre nézve nagy megnyugtatósság annak tudtása, hogy a bajnak okozói nem magunk valánk.

A második és utolsó czimlet: *igaz vallásosság*. Mélyen tisztelt olvasóim! Meglehetőss adag szerénytelenség kellene részemről ahhoz, hogy önök előtt, kik a gyermek és fel-

nőtt kor valláserkölcsei életének szakavatott és a szó mindkét értelmében hivatott irányítói, őrei, hogy önök előtt az igaz vallásosságnak mindkét életünkre s különösen ama jövőre tartozó döntő fontosságát hangsúlyozzam. Tökéletesen elégnék tartom az egyszerű és tiszteletteljes megemlítést.

Es már most befejezésül legyen szabad egy-két szót kép nélkül is szólanom.

1. Elmélkedésem rendjén megállapítható az a tény, hogy nekünk, néptanítóknak a mi társadalmi, erkölcsi, vallásos életünkben nyilatkozó egyéniségünk, éppen a batás közvetlenségénél, buzamosságánál és a gyermek előtt a korlátlan tekintély nimbuszával környezett oldalról való származásánál fogva döntő hatást gyakorol a kezeinkre bízott ifjú nemzedékeknek egészséges társadalmi, erkölcsi és vallásos fejlődésére. Más szókkal: *a néptanító a népiskola legfőbb szemléltető tényezője . . . .* Quod erat demonstrandum.

2. Egy-két szónyi felelettel tartozom ama legfiatalabb néptanító társaimnak, kiket napjaink stréber szelleme netalán megkörnyékezővel fenyegetne. Ezeknek ajkairól mintegy halom a következő fogas kérdéseket.

„Es ennek az elébb jelzett végtelen követelmény-sorozatnak mind a szegény néptanító keil hogy megfeleljen?“ kérded ugyebár édes néptanító barátom.

„Hát ki más?“ — felelem én.

„Es 300 o. é. forintért?“ — kérded ismét.

„Ihó! van la! szóba került a néptanítói állás is.“ Magam sem akarok kitérni a kérdés elől.

Ami a néptanítói állást illeti: az fényesnek igaz, hogy nem mondható és javadalmazása sem mindenütt tart lépést a hozzálánczolt felelősséggel. De hasonlítsuk csak össze a mai helyzetet a korábbival, midőn a néptanító egyik utcasoron le, a másikon föl házról-lházra járt ebédelni, mint mai napság több helyen a falu nyomorékja; ama korábbival, midőn a tanítóképzés bár csak rövid időre terjedő dressurából sem állott, hanem *minuendo* rálicitálták e fontos hivatalt valamely elzúllott egyénre, ki egyébre már nem volt való, és midőn az egymást fölvaltó gyermekrajok valamely végső kapitalációz közkatona, vagy káplár páleája alól kilépve, tették le az anyyi körültekintést, oly tüzetes előkészítést követelő felvételi vizsgálatot az életiskolához. — Azt a tekintélyt pedig, melylyel korunk néptanítója birbat, hasonlítsuk össze ama régebbi koréval, midőn a *Cantor loci* legfőlebb arra szerezhetett érdemet, hogy a vigjátékok, vagy éppen bobózatok tipikus alakja legyen.

Az elfoglaltság is kénytelen megvallani, hogy csak a legutóbbi 25 év is mennyit tett néptanítói állásunk, tekintélyünk emelésére. Allami hivatalnok létemre furcsának tűnnek föl részemről az, hogy közoktatási kormányunk és miniszterünk vonatkozó érdemeinek zengedezésére magam álljak be főfő-trombitásnak. De annyit feltűnés nélkül kimondhatok, mint tény, hogy egyházi és világi főhatóságaink figyelme ma már kiváló mértékben foglalkozik a néptanítói állás emelésével, és csak idő kérdése, hogy a néptanítósokodás is a minden jogos igényt kielégíteni képes állások közé legyen sorozható. Es utóljára is minden állás csak félig adja meg az embernek a tekintélyt, másik fele részét magának a betöltőnek kell megszereznie hozzá: személyes deréksége, aravalósága s az állomás betöltése közben elért eredmények által.

Sándor Domokos.

IRODALOM.

— **Szentek élete.** Vogel Máté nagy műve, fordította Karl Alajos. Szép nagy ivrét, gyönyörű betűk és képekkel. Kiadja Wajdits Nándor Budapesten. Füzetes vállalat, két év alatt teljesen megjelenik. Előfizetési ára félévre 1 frt 60 kr.

— **A méhtenyésztésről.** Praktikus füzet 7 ábrával. Ara 20 kr. Az erd. gazdasági egyesület kiadásának XXVI. füzet.

— **Tanító és tanítvány.** Képek az iskolai nevelés köréből. Irta: Elek Gyula községi iskolai igazgató. Szerző sajátja. 78. l. Ara: 1 korona, több példánynál 40 kr. Nagy gondot okoz — különösen kezdő tanítónak — azon mód megtalálása, mely szerint növendékeit csendhez és rendhez szoktatni remélheti. Pedig a körülményekhez alkalmazott helyes módot — ha a kívánt eredményt elő akarja mutatni, okvetlenül meg kell találnia. Igen természetes dolog, a mai világban már nem beszélhetünk a vesszőről — meg botról, mint oly eszközzel, melylyel kitűzött célunkat elérhetjük; mert bottal ugyan — meg vesszővel csinálhatunk csendet és rendet az iskolában, de nem nevelhetünk jellemes embereket az élet számára. Elek Gyulának, előtünk fekvő — csinosan kiállított könyvecskéje irányadóul akar szolgálni, hogy egyes előforduló esetekben miként járjunk el, ha a gyermeket szép szerével rendhez akarjuk szoktatni. Az egész munka szelleméből és menetéből észrevehetjük, hogy a szerző nem akart kimerítő pedagógiai munkát írni — hisz terjedelme is e mellett bizonyit, hanem egész szerénységgel és őszinteséggel elbeszéli, hogy ő csintalan és rendetlen növendékeit hogyan szoktatta rendhez és figyelemhez. Hanem e könyv nemcsak a gyermekekhez szól. Akárhányszor a szülők okai a gyermekek mulasztásának és csintalanságának. Rámutat azért a szerző a szülők hibáira is, hogy a baj forrásánál legyen orvosolva. Altalában el lehet mondani, hogy E. Gy. könyve kalászat a tanítás mezejéről s hozzátehetjük, hogy úgy a tanítónak, mint nevelőknek elég szép kalászokkal kedveskedett a szerző. — as. (Mutatványokat fogunk közölni. Szerk.)

— **István bácsi naptára.** Negyvenedik beköszöntője ez az ideai évfolyam István bácsinak, a magyar nép barátjának. Amolyan csendes jubileum az, mit ez a naptár ezuttal ünnepel. Zaj és külső sallang nélkül, egyedül belső tartalmával szolgált rá, hogy 40 hosszú éven át cifra verseny-társak közepette megőrizze, megszaporsítsa hiveit. Most is gazdag tartalma képezi fő érdemét, szívemesítő olvasmányaival és hasznos tudnivalójával. Falusi néptanítók kezében alkalmas cultureszköz ez a naptár s jegyzőink és néptanítóink jó szolgálatot tesznek a népnek, ha a sok selejtes naptár helyett ezt ajánlják neki. Kiadta a Franklin-Társulat Budapesten. Ara 50 kr.

— **Közhasznú erdélyi képes naptár** az 1895-ik közönséges évre. 36-ik évfolyam. Különös tekintettel a vásárok hibátlan kiadására. Ara 30 kr. Kolozsvár. Stein János m. k. egyetemi könyvkereskedése sajátja.

Napi események köréből.

— **Fábián Sándor** székesegyházi olvasó kanonok öröngának, őcs. és ap. kir. felsége f. hó 6-áról kelt legmagasabb elhatározásával a boldogságos Szűz Máriáról nevezett egeresi apátságot méltóztatott adományozni. Ad multos annos!

— **Személyzetiek.** Kinevezettek: **V e r e s S á n d o r** csikszentimrei plebános, alesikkászoni esperesköri jegyző tiszteletbeli alesperesnek, **P a p J á n o s** alesperes-plebános Jobbágyfalváról Köszvényes-Remetére, **F l ó r i J ó z s e f** lelkész Hosszszasoról Jobbágyfalvára, **P a l K á l m á n** ideigl. nyugalm. türkösi lelkész Hosszszasóra, **P a p T a m á s** gyergyó-ditrói káplán Selyére lelkésznek, **C s a t h ó F e r e n c z** köszvényes-remetei káplán gy.-ditrói káplánnak, **T ö z s é r L á s z l ó** ideigl. nyugalm. káplán hátszegi lelkész helyettesnek, **E r ő s s G á s p á r** kolozsi plebános nyugalomba ment — saját kérésére.

— **A károlyfehérvári papnövelde** IV. éves hittanhallgatói forró köszönetet mondának főtisztelendő **Lesztán Lajos**, topánfalvi plebános urnak jóságáért, hogy a közös cassa számára a laudabilis consuetudo erejénél fogva 8 koronát méltóztatott küldeni. A főtisztelendő plebános ur, ki jól tudja, hogy a IV. évesek többnyire szegény sorsuk lévén, nagyon is rászorulnak a jó szívek ajándékaira, ezen tettevel az ifju klerus iránti tiszta szeretetről tett bizonyosságot. Isten fizesse meg.

— **Mély részvétellel vettük a következő gyászjelentést:** Alólírtak a szívnek mély fájdalommal tudatják, hogy a jó testvér, szerető nagybátya **C s á k á n y A d e o d á t** aranymisérm. szert. kath. áldozópap, kiérdemült belsőszolnok-kertületi főesperes, gymnasiumi tanár, a **Ferencz József** rend lovagja, Szamosújvár szab. kir. város képviselő testületének és Szolnokdoboka vármegye bizottságának tagja folyó 1894-ik év november 26-án délután 3 órakor, élete 76-ik, áldozárságának 53-ik évében, a haldoklók szentségeinek büzgő felvétele után, végelegyengülésben meghalt. A boldogultban övéi a család koronáját, jötevényüket és gyámolukat veszték el. Szelid lelke mindig csak jót akart és jót tett mindenkivel, a miért áldott volt élete, — legyen áldott emléke! Az elhunytak földi részei folyó hó 28-án délelőtt 10 órakor fognak az örmény kath. főegyházban tartandó engesztelő szent mise áldozat után — a főegyház sirboltjába örök nyugalomra elhelyeztetni. Mely végtiszteletre minden résztvevő szomorúan meghívatik. Legyen áldott emléke! Nyugodjék békében! (Aláíráások.) Ajánljuk öt papтарыnk ajátos imáiba. Az örök világosság fényeskedjék neki.

— **EI nem hinnők,** ha a saját szemünkkel nem olvastuk volna a P. Közlönyben ezt a pár sort: A szenvedés történetének főbb alakjai. Husz böjt (tehát már böjt is van az atyafiaknál) tanítás. E czim alatt dolgozta át **Nagy Lajos** dabronyi ev. s.-lelkész **Dammann, Niemann, Bröcker, Thiel, dr. Max, Zychlinski, Begrich, Thomsen, dr. Krummacher** (Aunye beh jó magyar nevek. Gaude et laetare ev. ref. nemes és szent ekklesiá, dicső magy ar vallás, hogy ime mikép oktatnak téged *németből!*) német egyházi írók vázlatait. A munka nyelvezete egészen népies s különösen falusi papoknak ajánlatosak e tanítások, melyek közül némelyik

megérdemli a bővebb kidolgozást is. **Nagy Lajos** neve különben az egyházirodalom terén a már általa kiadott „Verses suspiriumok“, (miesoda keserves fohászokodások lehetnek ezek!) „Evangéliumi és epistolai perikopák“ és „Adventi tanítások“ után ismeretes. (Tehát a d v e n t i s v a n ; van már püspök, konzistorium, böjt, advent, suspirium, most már csak infula, gyűrű meg b o t k e l l , aztán kész a pápista bálványozás!)

— **Kévés a főka.** Az abauj-tornavármegyei segéd-tanfelügyelői állás megüresedett. Az állásért annyian pályáztak, hogy a kérvények éppen egy méter magas akta-halmazt tettek ki. Ezeket az „alázatos kérelmezőket“ pedig éppen 93 gróf, 54 báróné, 7 főpap, 4 író és művész, 19 főispán és egy híján 20 orsz. képviselő támogatta s valamennyi ajánló levelet küldött a miniszternek, az államtitkárnak és az ügyet referáló miniszteri tanácsosnak. A pályázók között van egy eszmó számtiszt, irodaigazgató, két vármegyére való tanító, több tanár, néhány tanfelügyelőségi tolnok, postatiszt és egy-két végzett földbirtokos.

— **Pályázat.** A magas kincstár kegyurasága alatt álló kolozsi plebánosi állomásra, a melylyel évi 717 forint javadalom van összekötve, ezenel pályázatot hirdetek. Sziveskedjék a főtisztelendő esperesi hivatal erről a kerületi lelkészeket értesíteni és azon egyházmegyei zsinatvizsgás áldozó papokat, kik a jelzett állomást elnyerni óhajtják, hívja fel, hogy a nagyméltóságú m. kir. pénzügyminiszterhez intézett s kellően bélyegzett pályázati folyamodványukat rövid életrajzuk kíséretében jövő 1895 évi január hó 10-ig az erdélyi püspöki hatósághoz nyújtsák be. Piski, 1894 november hó 25-én. † **Ferencz, püspök.**

— **Pályázat.** A csik-szentimrei róm. kath. segédkántor tanítói állomás — a segédkántor tanítónak választás utján kántortanítóvá történt kinevezetése folytán, szabályszerűleg üresedésbe jövéen, annak jogos betöltésé végett ezenel pályázat megnyitatik. Az állomással járó javadalmozás a következőkből áll: 1. A község pénztárából havi utólagos részletekben évenként 300 korona = 150 ft. 2. 60 kalongya ősz kepe, 40 kalongya tavasz kepe. 3. 18 korona = 9 ft. 4. oszpora 4. 35 terít lágy tűzifa és ennek felvágásához megfelelő napszamos. 5. 30 korona = 15 ft. stólarész. 6. A szent mise alapítványok kamataiból évenként 5 korona 84 fillér = 2 ft. 92 kr. 7. A község osztatlan területéből segélykép ideiglenes kijelentéssel egy darab 4 szekér széna és sarjut termő kaszáló hely. 8. Egy darab tisztességes veteményes kert. 9. Az iskolával egy testben és egy földel alatt kamara és kettős pincével ellátott 2 szobából álló szabad lakás. Az udvaron egy földel alatt sertés és majorság-bélyiség, szin, nyári konyha, jó kut. 10. A kántori lakon a kántorral közös csür. 11. A közterületen szabad legeltetés. Ezen javadalommal szemben a segédkántor tanító kötelessége a.) Tanítóhoz illő tisztességes magavisélet, előjárói iránti kellő engedelmesség és a hivekkel való humánnus bánásmód mellett, segédkezés a kántori teendőekben és a szokott módoni sekrestyesség, ide nem számítva a harangozást és templom takarítást. b.) A helybeli róm. kath. elemi népiskolánál az I—II osztályos fiú és leány gyermekek vegyes osztályainak külön, s az ismétlőknek a kántortanítóval való közös tanítása. Pályázni óhajtóktól próbára való személyes megjelenés nem kívántatik, de ha valaki magát személyesen is bemutatni kívánja elfogadtatik s jóba is vétetik. A kellően okmányolt pályázati folyamodványok 1894 évi december hó 16-ának délutáni két órájáig az iskolaszék elnökségéhez benyújtandók, később érkezett pályázati folyamodványok nem lesznek elfogadhatók, mivel a kitűzött határidőnek betelével még az nap délután a választás meg fog ejtetni. Az iskolaszéknek 1894 évi november hó 23-án tartott üléséből. **V e r e s S á n d o r**, iskolaszéki elnök plebános.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **Forster János.**
Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Dr. Cserni Béla, Fejér Gerő, Vass Albert.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárrt.